

УДК 372.881.1

АБ НЕКАТОРЫХ ПАДЫХОДАХ ДА ІНТЭНСІФІКАЦЫІ КАМУНІКАТЫЎНЫХ КАМПЕТЭНЦЫЙ ПРЫ НАВУЧАННІ ЗАМЕЖНАЙ МОВЕ

Я. Я. Іваноў

*установа адукацыі «Магілёўскі інстытут
Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь»,
выкладчык кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін
e-mail: eugine91@list.ru*

Фарміраванне іншамоўных камунікатыўных кампетэнцый у супрацоўнікаў праваахоўных устаноў з'яўляецца значнай часткай працэсу навучання мовам у ведамасных установах вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Пад камунікатыўнай кампетэнтнасцю разумеецца дастатковая здольнасць навучэнцаў да ажыццяўлення службовых зносін з рознымі катэгорыямі грамадзян у межах сітуацый, якія з'яўляюцца юрыдычна значнымі для праваахоўных структур.

Існаванне міжнародных праваахоўных устаноў і пашырэнне тэндэнцый да ўзаемадзеяння з прадстаўнікамі замежных праваахоўных сістэм у службовай дзейнасці вызначаюць, што супрацоўнікі адпаведных дзяржаўных устаноў Беларусі павінны ў дастатковай ступені авалодаць іншамоўным вусным і пісьмовым маўленнем. Такія навыкі патрабуюцца і для ажыццяўлення камунікацыі з замежнымі грамадзянамі, якія знаходзяцца ў Рэспубліцы Беларусь з афіцыйным візітам або ў якасці гасцей.

Працэс навучання замежным мовам на нефілалагічных спецыяльнасцях ва ўстановах вышэйшай адукацыі павінен зыходзіць з асобных прынцыпаў у выкарыстанні метадык навучання, улічваючы не толькі змест і спецыфіку вывучаемых тэм, лексічнага і граматычнага матэрыялу, але і агульны моўны ўзровень навучэнцаў і іх псіхалагічную падрыхтаванасць да камунікацыі. Значнымі фактарамі таксама з'яўляюцца і форма навучання, і колькасць запланаваных гадзін.

Камунікатыўны падыход і выкарыстанне інтэнсіўнай метадыкі пры навучанні замежным мовам садзейнічаюць эфектыўнасці іх выкладання ў спецыялізаваных установах вышэйшай адукацыі.

Першы з іх разглядае працэс навучання як працэс маўленчага ўзаемадзеяння паміж асобамі ў межах пэўных камунікатыўных сітуацый.

Прадстаўнік камунікатыўнага метаду навучання Я.І.Пасаў лічыў, што камунікатыўнасць заснавана на падабенстве асноўных якасцей і рыс працэсу навучання і працэсу моўных зносін [1]. Такім чынам, заняткі павінны прадстаўляць сабой сукупнасць некалькі спрошчаных мадэлей рэальных моўных зносін, а выкладчык павінен рэгуляваць працэс камунікацыі. Дадзены падыход дазваляе паспяхова пераадолюваць магчымыя камунікатыўныя бар'еры, садзейнічаць стварэнню матывацыі пры вывучэнні мовы.

Актыўнае выкарыстанне элементаў камунікатыўнага падыходу з'яўляецца мэтазгодным пры выкладанні замежнай мовы на дзённай форме навучання ў сувязі з наступным: па-першае, колькасці аўдыторных гадзін, прадугледжаных планам на вывучэнне дысцыпліны, і па-другое, сфарміраванасцю актуальных камунікатыўных навыкаў і кампетэнцый падчас навучання ў сістэме сярэдняй адукацыі. Так, эфектыўнымі будуць такія віды і формы заняткаў, заданняў і практыкаванняў, як: абмеркаванне прапанаванай тэмы, складанне пытанняў па вывучанай тэме і мадэляванне педагагічнай сітуацыі «апытвання», разгляд вывучаных граматычных канструкцый на разнастайным моўным матэрыяле, правядзенне дзелавых гульняў, праектная работа.

Так, пры вывучэнні тэмы «Барацьба з незаконным абаротам наркотыкаў» курсантам першага курса Магілёўскага інстытута МУС прапануюцца наступныя заданні: скласці спіс актуальных пытанняў па тэме; правесці апытанне трох сваіх аднагрупнікаў; атрыманыя адказы прааналізаваць; вынікі апытання прадставіць у выглядзе кароткай справаздачы. Трэба адзначыць, што большасць курсантаў творча падыходзяць да выканання такіх заданняў, дзякуючы чаму на этапе кантролю прадстаўленне дакладаў набывае выгляд актыўнага абмеркавання атрыманых вынікаў. У працэсе выканання і праверкі заданняў рэалізуецца шэраг метадычных задач: замацоўваюцца лексічныя адзінкі па тэме заняткаў, фарміруюцца іншамоўныя камунікатыўныя кампетэнцыі, падтрымліваецца матывацыя курсантаў да вывучэння замежнай мовы.

Пры вывучэнні такіх граматычных тэм, як «Герундый» і «Інфінітыў», мэтазгодна прымяняць метады навучання ў выглядзе гульні. Для замацавання і актуалізацыі вывучанага граматычнага матэрыялу курсантам прапановіцца моўная гульня «Даміно». Кожны з удзельнікаў атрымлівае па 8 картак з адной з трох неасабовых форм англійскага дзеяслова (інфінітыў з часціцай *to*, інфінітыў без часціцы *to* і герундый). Акрамя таго, сярод матэрыялаў гульні ёсць карткі з агульнымі сэнсаўтваральнымі дзеясловамі. Адзін з удзельнікаў гульні здымае картку з сэнсаўтваральным дзеясловам і павінен адшукаць сярод прапанаваных форм дзеяслова тую, што падыходзіць па сэнсе. Пасля чаго ўдзельнік павінен

скласці сказ, выкарыстоўваючы дадзеныя формы. Калі ў складзеным сказе няма граматычных памылак, заданне лічыцца паспяхова выкананым, і чарга выконваць заданне пераходзіць да наступнага ўдзельніка. Пераможцам лічыцца той, хто першым складзе 8 сказаў без граматычных і сэнсавых памылак. У ходзе гульні рэалізуецца шэраг метадычных задач: замацоўваецца вывучаны граматычны матэрыял па тэме заняткаў, фарміруюцца іншамовныя камунікатыўныя кампетэнцыі, падтрымліваецца матывацыя курсантаў да вывучэння замежнай мовы.

Інтэнсіўная методыка навучання замежнай мове дазваляе ў скарочаны тэрмін істотна палепшыць маўленчыя навыкі, што абумоўлена высокай ступенню стэрэатыпнасці лексічнага матэрыялу і граматычных канструкцый, а таксама спрошчанасцю моўнага матэрыялу для заняткаў. Аўтаматызацыя лексічных і граматычных навыкаў, а таксама актыўнае завучванне моўнага матэрыялу дапамагае фарміраванню камунікатыўных кампетэнцый, якія садзейнічаюць таму, што навучэнцы могуць эфектыўна падтрымаць любую размову.

Такім чынам, на наш погляд, ва ўмовах абмежаванай колькасці аўдыторных заняткаў, адсутнасці ў некаторых навучэнцаў сістэматызаваных ведаў граматыкі замежнай мовы і несфарміраванасці камунікатыўных навыкаў мэтазгодна выкарыстоўваць элементы інтэнсіўнай методыкі навучання на занятках па замежнай мове з курсантамі завочнай формы навучання і слухачамі курсаў павышэння кваліфікацыі.

Камунікатыўны падыход і інтэнсіўная методыка навучання паспяхова выкарыстоўваліся выкладчыкамі Магілёўскага інстытута МУС пры падрыхтоўцы супрацоўнікаў праваахоўных устаноў да Еўрапейскіх гульняў — 2019 у Беларусі. Згодна з планам, курс навучання замежнай мове разлічаны на 3 месяцы, 54 аўдыторныя гадзіны. Праграма заняткаў уключае тэмы, якія звязаны з вывучэннем адной альбо некалькіх камунікатыўна-прафесійных сітуацый зносін («Праверка дакументаў у замежных грамадзян», «Апытванне сведкі здарэння», «Парушэнне грамадзянскага правапарадку ў Рэспубліцы Беларусь»), а таксама камунікатыўных сітуацый у паўсядзённых зносінах («Перамяшчэнне па горадзе на грамадскім транспарце», «Перамяшчэнне пешшу по горадзе», «Мінск — сталіца Рэспублікі Беларусь», «Выдатныя мясціны Рэспублікі Беларусь»).

Тыповы план заняткаў складаецца з наступных этапаў: азнаямленне з ключавымі словамі і фразамі па тэме заняткаў, замацаванне вывучанага лексіка-граматычнага матэрыялу, выпрацоўка камунікатыўна-практычных навыкаў выкарыстання прапанаванага матэрыялу.

На першым этапе навучэнцы знаёмяцца са спісам слоў і выказаў, неабходных для ажыццяўлення паспяховай камунікацыі ў межах прапанаванай тэмы і камунікатыўнай сітуацыі, а таксама з асаблівасцямі граматычных канструкцый і правіламі іх выкарыстання ў пэўных умовах зносін. Так, напрыклад, пры вучэнні тэмы «Парушэнне грамадскага правапарадку ў Рэспубліцы Беларусь» прапануецца шэраг найбольш тыповых рэплік-стымуляў і рэплік-рэакцый пры маўленчых зносінах: (*Excuse me, sir (madam). You are disturbing the public order (the peace).* — *Извините (простите), господин (госпожа), Вы нарушаете общественный порядок.* / *Прабачце, спадар (спадарыня), Вы парушаеце грамадскі парадак; Yes, what is it? — В чем дело? / Што здарылася?; It's not allowed to drink alcohol here. — Здесь нельзя распивать спиртные напитки. / Тут забаронена ужываць алкагольныя напоі.; I'm sorry, I didn't know about it. — Простите, я не знал(а) об этом. / Прабачце, я не ведаў(ла) пра гэта).*

Для некаторых складаных у фанетычным плане выказаў прыводзіцца транскрыпцыя (*Забараняецца праносіць небяспечныя прадметы на тэрыторыю аб'екта. / Запрещается проносить опасные предметы на территорию объекта. / It's prohibited to carry dangerous items into the territory of the object. [итс прэ'хібитид ту 'кэри 'дейнджерэс 'айтэмз 'интэ зэ 'тэритэри эв зэ 'обджэкт]).* Акцэнтуюцца ўвага на асаблівасцях ужывання прапанаваных выказаў у пэўных камунікатыўных сітуацыях, а таксама на магчымых для іх станоўчых або негатыўных канатацыях. Прыводзяцца сінанімічныя выразы з іншымі канатацыямі (*Don't smoke. / Не курите / Не паліце; Please, stop smoking here. / Прекратите курить. / Патушыце цыгарэту).* Разглядаецца лексічная і граматычная спалучальнасць кампанентаў канструкцый.

Другі этап — замацаванне вывучанага матэрыялу — ажыццяўляецца ў выглядзе выканання наступных відаў работы: чытанне і пераклад прыкладаў дыялогаў альбо маналогаў; узбагачэнне прапанаваных тэкстаў альбо асобных рэплік сінанімічнымі канструкцыямі; пераклад асобных выказаў з рускай мовы на англійскую; канструяванне звязнага тэксту з некалькіх выказаў; змяненне форм часу дзеясловаў з суб'ектным (агентыўным) значэннем і замена асобных выказаў сінанімічнымі. З мэтай аўтаматызацыі ўзнаўлення рэплік навучэнцам прапануецца ўзнавіць сінтаксічную структуру дыялога па аналогіі з існуючым узорам. Падчас чытання і перакладу прыкладаў дыялогаў па тэме заняткаў адбываецца выпрацоўка не толькі навыкаў вымаўлення, але і алгарытму камунікацыі ў магчымых маўленчых сітуацыях. Навучэнцам прапануецца выканаць рад практыкаванняў згодна з наступнымі інструкцыямі: выберыце з прапанаванага спісу рэплік тыя, што адпавядаюць па сэнсе рэплікам удзельнікаў дыялога (супрацоўнік праваахоўных устаноў / прадстаўнік

закежнай краіны) і ўзнавіце яго структуру; вызначце, якіх рэплік не дастае ў дыялогу, і дапоўніце яго.

На апошнім этапе выпрацоўваюцца навыкі ўжывання вывучанага матэрыялу шляхам складання дыялогаў або маналогаў па пэўнай тэме. У мэтах фарміравання камунікатыўных кампетэнцый навучэнцам прапануецца ў парах або групах смадэляваць камунікатыўную сітуацыю, выконваючы шэраг заданняў: «Удакладніце асабістыя звесткі аб прадстаўніку замежнай краіны — парушальніку грамадскага парадку. Прапануйце яму прад'явіць дакументы, што пацвярджаюць яго асобу. Прапануйце яму прайсці з вамі да бліжэйшага пункту аховы правапарадку». Напрыканцы работы навучэнцы павінны самастойна скласці дыялогі, улічваючы рэальны вопыт камунікацыі.

Такім чынам, на этапах азнаямлення і замацавання вучэбнага матэрыялу эфектыўна прымяняць элементы інтэнсіўнай методыкі навучання замежным мовам, а на этапе фарміравання камунікатыўных уменняў — камунікатыўны падыход.

Спіс асноўных крыніц

1. Пассов, Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению : пособие для учит. иностр. яз. / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 1985. – 208 с.
[Вернуться к статье](#)